

Temadag om zoonoser i Sverige och globalt

Zoonoser har blivit allt mer uppmärksammade på senare år, kanske för att medvetenheten ökat om att de inte bara drabbar fattiga människor i avlägsna länder utan i högsta grad är relevanta för oss i Sverige, här och nu. När forskarnätverket One Health Sweden (www.onehealth.se) i höstas anordnade ett seminarium i Uppsala på temat zoonotiska infektioner var därför intresset stort och salen fullsatt.

Veterinärer, läkare, biologer, ekologer och mikrobiologer sågs bland deltagarna.

Artikeln sammanfattar ett axplock av de föredrag som gavs.

CHARLOTTE BERG, leg veterinär, VMD, professor i husdjurens miljö och hälsa*

Jenny Frössling, veterinär verksam vid SVA och SLU, talade inledningsvis om svenska bönders inställning till smittskydd och biosäkerhet. Här kan man luta sig mot framgångar med t ex utrotningen av BVDV från svenska nötkreatursbesättningar. Hon berättade att bönderna generellt är positiva till att bekämpa sjukdomar och delta i bekämpningsprogram, medan det är svårare att motivera förebyggande insatser. Smittvägarna är dock ofta kända.

I en studie undersökte man vilka åtgärder bönderna verkligen vidtar, t ex med avseende på skyddskläder till besökare, om man släpper in djurtransportörer, karantänsförfaranden med mera. Många av lantbrukarna säger att man ska förbättra smittskyddet om det kommer ett utbrott, vilket är en något bekymmersam inställning eftersom sjukdomarna inte nödvändigtvis aviserar sin ankomst i förväg. I studien noterades stora skillnader mellan gårdar med olika djurslag, och också stora skillnader mellan manliga och kvinnliga lantbrukare vad gäller egenskattad kunskap och tilltron till att själv kunna påverka risken att få in smitta. Enligt Frössling berodde dessa skillnader sannolikt främst på skillnader i kompetens, inte på könstill-

hörighet i sig. Nämnvärt var också att små gårdar med många djurslag är de som har flest externa besökare och ofta minst genomtänkt biosäkerhet.

DEBATT OM HUNDAR I VÄRDEN

Birgitta Lytsy, hygienläkare på Akademiska sjukhuset i Uppsala, talade om hundar som terapi – risker och fördelar. Hon inledde med att hälsovårdsrelaterade (nosokomiala) infektioner är mycket vanliga och att 10 000-tals människor dör av sådana infektioner varje år inom EU. Det handlar då främst om urinvägsinfektioner, ofta i samband med kateterisering, och infektioner i samband med kirurgiska ingrepp, men också infektioner som sprids direkt mellan patienter (allt från tuberkulos och influensa till vinterkräksjuka och antibiotikaresistenta bakterier). Lytsy konstaterade att närvaron av trevliga husdjur, inte minst hundar, har en positiv effekt på sinnestillståndet hos många patienter. Detta kan vara värdefullt t ex inom hospice, demens- och äldreomsorg, och även inom barnsjukvården. Men hon påtalade att det också finns risker med djuren: sjukhusmiljön är ofta trång, det är mycket utrustning, patienterna är mottagliga med dåligt immunförsvar och det finns en sjukhusflora på alla ytor såsom golv, sängramar och dörrhandtag. Till sjukhusfloran räknas bland annat MRSA och VRE-bakterier, calicivirus och *Clostridium difficile*.

På sjukhus är smitt- och antibiotika-



FOTO: SUZANNE FREDRIKSSON

Svenska bönder är generellt sett positiva till att bekämpa sjukdomar och delta i bekämpningsprogram, konstaterade Jenny Frössling under zoonosdagen.



FOTO: ZACHARY WOLF

Närvaron av trevliga husdjur, inte minst hundar, har en positiv effekt på sinnestillståndet hos många patienter.

- trycket högt, vilket innebär att det finns mer antibiotikaresistenta bakterier och patienter med fler patogener än ute i samhället. Personalens händer är en viktig spridare och handhygien är det viktigaste sättet att begränsa smittspridning. Lytsy visade en illustrativ film, som veterinärtidningens läsare lätt kan ta del av genom att bara googla ”wash your hands – it just makes sense”. Och här blir det alltså enligt Lytsy problem med hundar i vården: hur gör man med nosen, pälsen och svansen på djuret, hur undviker man att hundarna bär omkring på sjukhusfloran? Hon var mycket kritisk till användningen av hundar i vården, främst på grund av risken att de kan sprida antibiotikaresistenta bakterier, även om hundarna inte i sig är upphov till smittorna utan snarare en yektor. Här blev diskussionen intensiv, flera i publiken var kritiska till Lytss resonemang eftersom patienterna/boende på sjukhem och ålderdomshem ändå har så mycket okontrollerad kontakt med varandra att en hund knappast gör till eller från. Det är om inte annat viktigt att skilja på sjukhus och andra miljöer i dessa diskussioner.

HOTADE SNÖLEOPARDER

Inblick i en helt annan värld fick vi av Carol Esson, veterinär och doktorand från James Cook University i Australien

med anknytning till både SLU och SVA, som arbetar med snöleoparder i Mongoliet. Snöleoparderna är starkt hotade på grund av jakt för att skydda tamdjur, jakt efter kroppsdelar till traditionell kinesisk medicin men också på grund av smittsamma sjukdomar, varav vissa är zoonoser. Ur ett zoonosperspektiv gent-

emot befolkningen i Gobiöknen är det dock inte snöleoparderna som är de mest intressanta, men det finns egentligen i dagsläget inga djurhälsoprogram eller någon sjukdomsövervakning alls av tamdjuren i området. Här finns en kedja av kontaktpunkter mellan olika djurarter och människor. Den lokala befolkningen har mycket nära kontakt med både tamgetter och hundar, vilka i sin tur kan komma i kontakt med olika sorters gnagare, stenbockar och snöleoparder. Pest, Q-feber, TBE, leptospiros, toxoplasmos, och echinokokkos är exempel på zoonoser som grasserar i området.

Esson redogjorde med inlevelse för dramatiken kring provtagning, kliniska undersökningar och enkäter till folk för att kartlägga förekomst och potentiella smittvägar. Föredraget utgjorde en tydlig kontrast mot det föregående vad gäller människans sätt att leva med djuren.

TULAREMI PÅ FRAMMARSCH

Dolores Gavier-Widén, veterinär vid SVA, föreläste om tularemi som den klassiska One Health-sjukdomen, med infektionscykeln människor, gnagare och omgivningen. Intressant att höra var att det finns två typer av tularemi: typ B i Eurasien och typ A och B i Nordame-

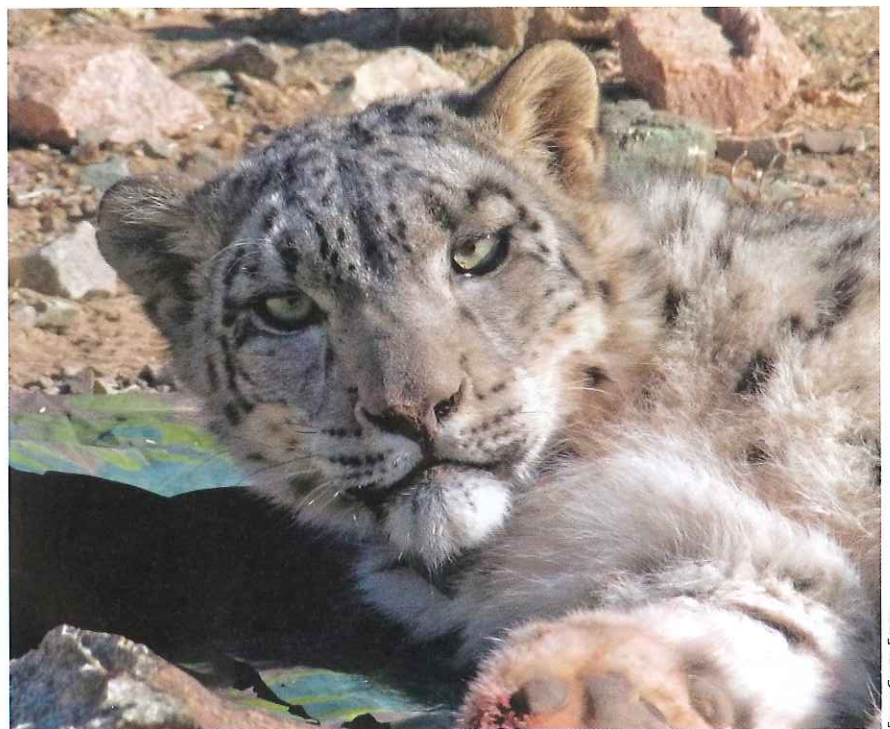


FOTO: CAROL ESSON

Snöleoparderna är starkt hotade på grund av jakt för att skydda tamdjur, jakt efter kroppsdelar till traditionell kinesisk medicin men också på grund av smittsamma sjukdomar.

rika. Typ A ger högre mortalitet. Typ B expanderar geografiskt i Europa och även till nya djurslag, men samtidigt kan också bättre diagnostik och bättre rapportering åtminstone delvis förklara den ökning som nu ses. I Sverige har smittan historiskt setts i landets norra delar och hos skogshare, men den finns numera också i Mellansverige och söder om Mälardalen, och även hos fälthare. På kontinenten förekommer smittan både hos fälthare, med hög seroprevalens, och hos vildkanin.



FOTO: JOHAN BECK-FRIS

I Sverige har tularemi historiskt setts i landets norra delar och hos skogshare, men den finns numera också i Mellansverige och söder om Mälardalen, även hos fälthare.

Den omfattande harjakten på kontinenten har medfört ansenliga folkhälsoproblem som kunnat knytas till jakt och hantering av kroppar, men även till uppfödning, transport och utsättning av smittade djur. Gavier-Widén nämnde också att det inte bara är hardjur som är mottagliga utan även många arter av gnagare. Dessutom har tularemi eller antikroppar mot bakterier som orsakar tularemi konstaterats hos räv, vildsvin, mårhund och rovfåglar, men alla utvecklar inte nödvändigtvis sjukdom. Vissa är mycket mottagliga och utvecklar akut sjukdom, sepsis och hög dödlighet, andra mer kronisk, långsam sjukdom med lägre dödlighet, medan ytterligare andra inte får några sjukdomstecken alls.

framför allt konsumtion av otillräckligt upphettat kött, har framkommit i de studier som gjorts. Både älg, rådjur och nötkreatur kan vara infekterade, och då rör det sig om kött som vi sedan äter som "rare" eller "medium", alltså inte nödvändigtvis genomstekt. Även grisar kan bära toxoplasma. Grisar som går utomhus har då något större risk än de som endast går inomhus, medan vildsvin har ännu högre förekomst. I medierna pågår en del diskussioner om "oortodoxa" symtom på toxoplasmainfektion hos människa, t ex diskuteras om infektionen kan ha mentala bieffekter såsom beteendeförändringar eller schizofreni, men här är läget oklart. Tydligt är att prevalensen av toxoplasmos hos människor i Sverige har minskat under det senaste halvsekle, men att de senaste

matlagningstrenderna, såsom tanken att göra råbiff av allehanda djurslag, möjligen kan få en motsatt effekt – det får tiden utvisa.

Zoonosdagen innehöll ytterligare ett antal föredrag och avslutades med att Åke Lundkvist, professor på Zoonosis Science Centre vid Uppsala universitet, gav en kort bakgrund till bildandet av detta centrum. Man planerar bland annat att ta ett nytt BSL3-(biosafety level 3)-laboratorium i bruk där i början av 2016. Det rör på sig inom zoonosområdet.

TOXOPLASMA HOS GRIS

Camilla Wallander, veterinär och doktorand från SLU, pratade om *Toxoplasma gondii* hos grisar. Katter är kända som värddjur för denna parasit och katten får ofta skulden för alla toxoplasmainfektioner, kanske inte alltid på goda grunder.

Klassiskt har sjukdomen främst ansetts vara ett problem för gravida kvinnor och för människor som är immunosupprimerade (exempelvis HIV-smittade). På senare år har det visat sig att parasiten möjligen blivit mer aggressiv och orsakat klinisk sjukdom även hos immunkompetenta patienter. Men det är alltså inte bara katter som kan vara en smittkälla. Flera andra riskfaktorer,

*CHARLOTTE BERG, leg veterinär, VMD, professor i husdjurens miljö och hälsa, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, Sveriges lantbruksuniversitet, Box 234, 532 23 Skara.

Betala medlemsavgiften till SVF via autogiro

Vid autogirobetalning av medlemsavgift till veterinärförbundet fylls blanketten Autogiroanmälan i. Den finns på SVFs hemsida www.svf.se, under Blanketter och Rörande SVF. Man kan också kontakta SVF-kansliet för att få blanketten hemskickad med post. När kansliet fått blanketten i retur kommer avgifterna i fortsättningen att dras från medlemmens konto varje månad.